

Dr hab. Anna Kanios, prof. uczelni
Wydział Pedagogiki i Psychologii
Uniwersytet Marii Curie- Skłodowskiej
Lublin

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Pauliny Tetwejer pt.:” Wolontariat studentów nauk społecznych jako przestrzeń kształtowania kompetencji profesjonalnych” napisanej na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego pod kierunkiem naukowym dr hab. Ewy Kantowicz, prof. uczelni

Recenzowana dysertacja doktorska stanowi interesujące studium dotyczące pracy w wolontariacie będące przestrzenią kształtowania kompetencji profesjonalnych młodzieży. W mojej ocenie praca wpisuje się w nurt pedagogiki modernizacji społecznych i nurt teoretyczno-empiryczny pedagogiki społecznej i socjologii. Wspomniane nurty poprzez swoje badania sięgają do koncepcji dobra wspólnego, solidarności i pomocniczości. Brak tych idei to zagrożenie dla demokracji i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego (Marzec-Holka, 2006).

Bardzo słusznie Doktorantka umiejscawia swoje badania na gruncie nauk pedagogicznych i socjologicznych i opiera omawianą rozprawę doktorską na teorii działania społecznego. W obszarze socjologii już w 1922 r. F. Znaniecki podkreślał, że działania społeczne są ważnym elementem ludzkich działań i uczynił je składową swojej teorii socjologicznej. Z kolei na gruncie pedagogicznym działanie społeczne powiązane jest z mechanizmami aktywizacji środowisk lokalnych i z teorią sił ludzkich H. Radlińskiej. Siły społeczne, określane są przez Autorkę jako „zespół określonych czynników i wartości funkcjonujących w środowisku, w postaci jednostkowych lub zbiorowych, jawnych lub ukrytych uzdolnień wyrażających się w działaniu” (1961, s.33). Takimi siłami społecznymi, mogą być indywidualne osoby, jednostki wybitne, które dzięki reprezentowanym walorom mają umiejętność zaszczepienia u innych myśli, jak również motywacji do działań na rzecz dobra wspólnego. Takimi jednostkami mogą być/są właśnie wolontariusze. Jednak, jak zauważają badacze (Dąbrowiecka, 1996, Kromolicka, 1999) „Nie wolno powiedzieć sobie, ani nikomu innemu, że wystarczą dobre serca i chęci” „Wolontariusze, którzy pracują z ludźmi powinni

uczyć się bezustannie [...] Każdy, kto pragnie skutecznie pomagać, powinien stać się w tym pomaganiu profesjonalistą.

Głównym przedmiotem rozprawy doktorskiej mgr Pauliny Tetwejer jest wolontariat studentów nauk społecznych jako przestrzeń kształtowania kompetencji profesjonalnych. W świetle powyższych argumentów diagnoza roli wolontariatu w kształtowaniu kompetencji profesjonalnych wydaje się być ważna i istotna społecznie.

Praca obejmuje aż 321 stron tekstu, (w tym bibliografię) oraz Aneks, w którym umieszczono narzędzia badawcze. Układ pracy jest klasyczny dla prac empirycznych, czyli zawiera część teoretyczną, metodologiczną oraz empiryczną. Łącznie praca składa się z czterech rozdziałów: dwa pierwsze mają charakter teoretyczny, rozdział trzeci to prezentacja założeń metodologicznych badań własnych oraz ostatni rozdział ma charakter badawczy, stanowi prezentację wyników badań własnych. Praca posiada więc strukturę odpowiadającą przyjętym kryteriom, zachowane zostały proporcje pomiędzy analizą teoretyczną a empiryczną. A więc struktura pracy zawiera wszystkie elementy, jakie powinny się znaleźć w pracy doktorskiej, a tym samym spełnia formalne jej wymogi i zasługuje na akceptację.

Rozdział I zatytułowany „Kompetencje profesjonalne młodzieży na rynku pracy” składa się z czterech podrozdziałów. Autorka opisuje w nim kompetencje w ogóle, a następnie kompetencje w świetle nauk społecznych. Autorka wykazała się w nim znajomością literatury przedmiotu z perspektywy różnych Autorów zajmujących się problematyką kompetencji. Treści są logicznie uporządkowane i tworzą logiczną, spójną całość. Podrozdział drugi poświęcono rozróżnieniu pojęć kluczowych dla pracy jakimi są kompetencje i kwalifikacje. Bardzo dobrze, że Autorka dokonała rozróżnienia tych terminów ponieważ w literaturze dość często (błędnie) używa się ich zamiennie. W kolejnym, trzecim podrozdziale Doktorantka wskazała dwie przestrzenie kształtowania kompetencji studentów: uniwersytet i organizację. Scharakteryzowała w nim rolę i znaczenie uniwersytetu w czasach wcześniejszych i współczesnych wskazując na jego cele i najważniejsze funkcje. Główna uwaga Autorki jest skoncentrowana na roli uniwersytetu, jaką jest kształcenie kadr. Ma Ona jednak świadomość, że rola uczelni wyższych jest zdecydowania szersza i ulega przekształceniom. To jak pisze Autorka (s.42) „miejsce zgłębiania nauki, badań i tworzenia kultury”, a ze względu na liczne przemiany obecnie rolą uniwersytetu jest także przygotowywanie coraz lepiej wykształconych pracowników. Jak przekonuje Doktorantka ważnym polem kształtowania kompetencji profesjonalnych są też organizacje. To w nich bowiem młodzi ludzie nabywają doświadczenie zawodowe, zwiększają swoje kompetencje poprzez podejmowanie różnorodnych działań,

poprzez współpracę w różnorodnych zespołach.

Ostatni podrozdział zatytułowany jest: "Sytuacja młodzieży na rynku pracy". Autorka definiuje tu podstawowe pojęcia jak: rynek pracy, młodzież zarówno z punktu widzenia pedagogiki jak i socjologii, przytacza dane statystyczne dotyczące zatrudnienia młodzieży. W moim odczuciu warto byłoby dodać informacje o sytuacji na rynku pracy studentów nauk społecznych, ze względu na tematykę dysertacji.

Kolejny rozdział ma również charakter teoretyczny i został poświęcony wolontariatowi. Układ treści jest przejrzysty. Autorka rozpoczęła analizy od nakreślenia rysu historycznego wolontariatu w Polsce i na świecie. Wykazała się tutaj dużą znajomością zagadnienia, chronologicznie opisując rozwój idei pomocniczości od działań prospołecznych w okresie średniowiecza po dzisiejsze rozumienie działalności wolontarystycznej. Co ciekawe analiza ta jest dość szczegółowa, nie ograniczona jedynie do Polski czy Europy, ale rozszerzona na Chiny czy Stany Zjednoczone. Kolejny podrozdział dotyczący podstaw prawnych działań wolontarystycznych opracowany jest prawidłowo. Autorka wykazała się znajomością aktów prawnych poświęconych tej problematyce. Można rozważyć jego przeniesienie po podrozdziale 1.3. *Wolontariat w ujęciach definicyjnych*. W taki sposób definicje wolontariatu będą zaprezentowane najpierw, a potem czytelnik zapozna się z podstawami prawnymi. Dla czytelnika taki układ mógłby być klarowniejszy. Kolejne rozważania Doktorantki dotyczą roli wolontariatu w życiu człowieka. Doktorantka postrzega ją przez pryzmat funkcji wolontariatu oraz motywacji do działania wolontarystycznego. Rozdział kończy się przedstawieniem wybranych teorii pedagogicznych i socjologicznych odwołujących się do działania społecznego. Autorka wykazała się tutaj dobrą znajomością kluczowych teorii stanowiących podstawę dla Jej badań empirycznych.

Na uwagę zasługuje sięganie przez Doktorantkę do opracowań znanych i cenionych autorytetów z obszaru pedagogiki i socjologii, jak chociażby Z. Kwieciński, Z. Melosik, J. Górniewicz, M. Czerepaniak-Walczak, E. Kantowicz, B. Kromolicka, P. Sztompka i inni. Warto podkreślić, że bibliografia liczy aż 342 pozycje oraz kilkanaście źródeł internetowych.

Rozdział trzeci został poświęcony zagadnieniom metodologicznym, które zdecydowały o kształcie przeprowadzonych badań. Układ rozdziału metodologicznego w zasadzie nie budzi zastrzeżeń, jest typowy dla prac empirycznych. Autorka jasno definiuje przedmiot badań i cele badań. Formułuje główne problemy badawcze oraz problemy szczegółowe. Wydaje się jednak, że w kontekście przedmiotu badań bardziej zasadne byłoby wyraźne określenie jednego głównego problemu badawczego i dopiero dalsze jego uszczegółowienie. Niemniej jednak

przyjęta koncepcja jest do zaakceptowania. Doktorantka szczegółowo opisuje strategię badawczą i procedurę badań, charakteryzuje metodę badań jaką jest sondaż diagnostyczny, techniki badań czyli ankietę i wywiad. Do przemyślenia przez Doktorantkę pozostawiam kwestię tego, czy na pewno zastosowana strategia jest tylko ilościową, jak Autorka wskazuje. Zastosowanie wywiadu jako techniki badań oraz przetoczenie w pracy licznych wypowiedzi pracodawców sugeruje że zastosowano również analizy jakościowe.

W rozdziale metodologicznym podano dokładne informacje odnośnie terenu badań oraz charakterystyki próby badawczej. Na podkreślenie zasługuje przebadanie tak dużej liczby osób. Jest to bowiem łącznie, aż 521 studentów oraz 16 pracodawców.

Wnikliwa analiza interesującej dysertacji nasunęła pewne spostrzeżenia¹, które z obowiązku recenzenta pozwolę sobie przedstawić, a które w moim odczuciu pomogą Doktorantce zwiększyć przejrzystość prowadzonych analiz empirycznych. Warto byłoby moim zdaniem nieznacznie zmodyfikować problemy badawcze, aby odpowiadały one prowadzonym analizom w części empirycznej. Pytania badawcze obecnie są sformułowane w formie diagnostycznej, natomiast analizy prowadzone w części empirycznej dotyczą korelacji pomiędzy analizowanymi zmiennymi a płcią, trybem studiów i działalnością w wolontariacie. Dlatego warto zastanowić się nad skonstruowaniem pytań badawczych w formie zależnościowej.

Aby zwiększyć rzetelność prowadzonych analiz można było moim zdaniem odwołać się przy stawianiu hipotez roboczych do literatury naukowej w celu uwiarygodnienia proponowanych założeń.

W celu zgromadzenia materiału badawczego Autorka skonstruowała dwa narzędzia badawcze: *Kwestionariusz ankiety i kwestionariusz wywiadu*. Należy podkreślić, że narzędzia przeznaczone są do badania dwóch różnych grup badawczych czyli studentów i pracodawców, Autorka włożyła zapewne wiele trudu w ich skonstruowanie i dlatego warto je opisać szczegółowo w rozdziale metodologicznym. Chciałabym dodatkowo zaznaczyć, że zanim narzędzia te zostały użyte do badań właściwych zostały poddane badaniom pilotażowym oraz ocenione pod względem rzetelności.

---

¹Pewne wątpliwości, przy takim zapisie może budzić również dobór grupy do badań. Skoro przedmiotem badań są kompetencje profesjonalne wolontariuszy studentów nauk społecznych to właśnie wolontariusze powinni stanowić grupę podstawową, a studenci nie będący wolontariuszami mogliby wówczas np. stanowić grupę porównawczą. Natomiast w pracy mamy w zasadzie i studentów obecnie będących wolontariuszami (stanowią oni 7,7%), i studentów którzy mają za sobą doświadczenia wolontarystyczne (20,5%), natomiast największy odsetek (71,6%) stanowią studenci, którzy nie mieli nigdy do czynienia z wolontariatem (s.143). Należałoby moim zdaniem dodać informację do opisu grupy dlaczego Autorka zastosowała taki właśnie dobór osób do badań.

Rozdział czwarty stanowi prezentację wyników badań własnych i jest odpowiedzią na sformułowane problemy badawcze. Ważną częścią rozprawy jest zakończenie, gdzie Doktorantka odniosła się do sformułowanych hipotez roboczych, oraz rekomendacje. Wskazania te bowiem mogą stanowić wartość praktyczną nie tylko dla tego projektu badawczego, ale również mogą stanowić impuls do oddziaływań edukacyjnych wszędzie tam, gdzie nauczyciele akademicy, pracodawcy mają kontakt ze studentami w celu ich aktywizowania do podejmowania działań wolontarystycznych, dla dobra innych i dla własnego rozwoju.

Wnioski końcowe

W przypadku pracy doktorskiej mgr Pauliny Tetwejer pt.:” Wolontariat studentów nauk społecznych jako przestrzeń kształtowania kompetencji profesjonalnych” napisanej pod kierunkiem naukowym **wybitnej polskiej pedagog Pani Profesor Ewy Kantowicz**, mamy do czynienia z pracą, która łączy w sobie zarówno wartość naukową, rzetelność w prezentacji wyników badań, jak i wartości użyteczne. Jest to solidnie udokumentowany raport z badań, obudowany wiedzą Autorki dotyczącą wszystkich analizowanych zmiennych. Te podstawy teoretyczne są mocną stroną ocenianej rozprawy. Dysertacja znacznie poszerza pole badawcze pedagogiki społecznej, jak i pracy socjalnej.

W konkluzji pragnę podkreślić, że treści powinny być udostępnione szerszemu gronu odbiorców. Sądzę, że spotka się z dużym zainteresowaniem naukowców, pracowników służb społecznych oraz studentów kierunków społecznych i humanistycznych.

Biorąc pod uwagę przedstawione walory dysertacji stwierdzam, że praca Pani P. Tetwejer spełnia ustawowe wymagania stawiane rozprawom doktorskim określone w Ustawie o tytule naukowym i stopniach naukowych z dnia 14 marca 2003 roku, wraz z uzupełnieniami zawartymi w Ustawie z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym oraz nowelizacją ustawy z dnia 18 marca 2011 roku, zatem stanowi podstawę dla wniosku o jej przyjęcie i o dopuszczenie Pani mgr Pauliny Tetwejer do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Lublin, 12.08.2019

dr hab. Anna Kaniós, prof. nadzw.